

İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÖZ-YETERLİLİK ALGILARINI ETKİLEYEN DEĞİŞKENLERİN İNCELENMESİ: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ

Dilek AKKUŞ, Dilek KONUK ŞENER, Aysel KARACA, Handan ANKARALI

**62. Türkiye Milli Pediatri Kongresi
17. Milli Çocuk Hemşireliği Kongresi
14-18 Kasım 2018**

- ▶ Algılanan öz yeterlilik “*bireyin kişisel yeteneklerine olan inancıdır*”.
- ▶ Öğrencilerin kendilerine yönelik bir görevi başarma inançlarında, hedeflerini gerçekleştirmelerinde, akademik kazanımlarında, sosyal becerilerini geliştirmelerinde ve olumlu sağlık davranışlarını kazanmalarında öz-yeterlilik algılarının etkisi oldukça fazladır.

- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review*, 84(2):191–215.
- Bandura A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9):1175–1184.
- Yardımcı, F., & Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinin öz-yeterlilik düzeylerinin ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 27(2): 19-33.

AMAÇ

- ▶ Araştırma, ilköğretim okulu öğrencilerinin öz-yeterlilik algılarını etkileyen değişkenlerin belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Tipi

- Araştırma kesitsel ve korelasyonel türde tasarlanmıştır.

Araştırmanın Yeri ve Zamanı

- Araştırma Düzce İl Merkezi'nde Nisan 2017- Haziran 2017 tarihleri arasında yürütülmüştür.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

- ▶ Araştırmanın evrenini Düzce İl Merkezindeki tüm ilköğretim okullarında öğrenim gören yedinci ve sekizinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur (N=4228).
- ▶ Çalışma kapsamına alınan okullarda öğrenim gören toplam 3913 yedinci ve sekizinci sınıf öğrencisi örnekleme oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması

Düzce Üniversitesi

Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Düzce İl Sağlık Müdürlüğü

Düzce İl Merkezinde Bulunan 13-15 Yaş Arası Risk Altındaki Ergenlere Destek Projesi

Veri Toplama Araçları

- **Kişisel Bilgi Formu** (cinsiyet, okul başarısı, sağlık durumu, aile özellikleri, akran ilişkileri, sosyal aktivitelere ve spor faaliyetlerine katılım durumu)
- **Ortaokul Öz-yeterlik Ölçeği** (koruyucu sağlık, kişiler arası ilişkiler, madde bağımlılığı potansiyeli ve akademik başarı)

- Yardımcı, F., Başbakkal, Z. (2011). Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeğinin geçerlilik ve güvenirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(4): 321-326.

Araştırmanın Etik Yönü

- ▶ Düzce Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu etik kurul izni (Karar No: 2017/23),
- ▶ Millî Eğitim Müdürlüğü,
- ▶ Okul müdürlüklerinden gerekli resmî izinler
- ▶ Öğrenci aileleri ve öğrencilerden yazılı onam alınmıştır.

Verilerin Analizi

- Veri analizinde ortalama, standart sapma, Komogorov-Smirnov, One-Way ANOVA modeli ve Post-Hoc Tukey testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Öğrencilerin ortaokul öz-yeterlik ölçeği puanlarının dağılımı

Ölçeğin Alt Boyutları	Madde Sayısı	Alt ve Üst Değer	Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm SS$	Madde Puan Ortalamaları $\bar{X} \pm SS$
Koruyucu Sağlık	10	10-50	43.40 $\pm$ 5.4	4.34 $\pm$ 0.4
Kişiler Arası İlişkiler	14	14-70	61.23 $\pm$ 8.1	4.37 $\pm$ 0.6
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	2	2-10	9.44 $\pm$ 2.1	4.72 $\pm$ 1.0
Akademik Başarı	11	11-55	50.12 $\pm$ 5.9	4.55 $\pm$ 0.5
Öz Yeterlilik Toplam Puan	37	37-185	164.19 $\pm$ 17.21	4,43 $\pm$ 0.3

► **Tablo 2: Cinsiyete göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması**

Ölçeğin Alt Boyutları	Kız			Erkek			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	2002	43,79	5,708	1911	43,02	5,973	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	2002	62,86	8,129	1911	59,61	9,856	0.001
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	2002	9,59	1,624	1911	9,29	2,153	0.001
Akademik Başarı	2002	50,73	5,422	1911	49,51	6,307	0.001
Öz Yeterlilik Toplam Puan	2002	167,88	16,773	1911	163,00	19,422	0.001

Tablo 3: Öğrencilerin okul başarısına göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	İyi			Orta			Kötü			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	2012	44,11 ^a	5,430	1757	42,88 ^b	6,017	144	38,37 ^c	7,816	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	2012	62,86 ^a	7,970	1757	59,83 ^b	9,739	144	52,82 ^c	14,578	0.001
Madde Bağımlılığı	2012	9,66 ^a	1,505	1757	9,27 ^b	2,182	144	8,11 ^c	3,025	0.001
Akademik Başarı	2012	51,77 ^a	4,114	1757	48,65 ^b	6,596	144	41,55 ^c	10,779	0.001
ÖzYeterlilikToplamPuan	2012	169,39 ^a	14,735	1757	161,90 ^b	19,933	144	142,58 ^c	31,815	0.001

Tablo 4: Öğrencilerin sağlıklı olma durumuna göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	Sağlıklı			Sağlıklı Değil			Emin Değilim			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	3074	43,78 ^a	5,509	445	42,25 ^b	6,755	394	40,87 ^c	7,268	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	3074	61,73 ^a	8,864	445	60,13 ^b	9,380	394	57,75 ^c	11,489	0.001
Madde Bağımlılığı	3074	9,50 ^a	1,817	445	9,31 ^b	2,085	394	9,22 ^b	2,182	0.001
Akademik Başarı	3074	50,49 ^a	5,547	445	48,76 ^b	7,033	394	48,06 ^b	7,175	0.001
ÖzYeterlilikToplamPuan	3074	166,65 ^a	17,217	445	161,80 ^b	21,156	394	157,53 ^c	23,304	0.001

Tablo 5: Öğrencilerin sosyal aktiviteye katılma durumuna göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	Katılan			Katılmayan			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	2439	43,82	5,578	1474	42,77	6,238	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	2439	61,97	8,574	1474	59,12	9,968	0.001
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	2439	9,57	1,680	1474	9,07	2,176	0.001
Akademik Başarı	2439	50,87	5,277	1474	49,01	6,628	0.001
Öz Yeterlilik Toplam Puan	2439	167,32	16,869	1474	161,64	20,110	0.001

Tablo 6: Öğrencilerin spor yapma durumuna göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	N	Yapan Mean	SD	N	Yapmayan Mean	SD	P
Koruyucu Sağlık	2873	43,76	5,637	1040	42,42	6,332	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	2873	61,37	8,992	1040	59,16	9,524	0.001
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	2873	9,43	1,934	1040	9,08	1,829	0.001
Akademik Başarı	2873	50,60	5,483	1040	48,80	6,776	0.001
Öz Yeterlilik Toplam Puan	2873	166,37	17,674	1040	161,39	19,603	0.001

Tablo 7: Öğrencilerin arkadaş ilişkilerine göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	İyi			Orta			Kötü			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	3229	43,95 ^a	5,479	632	41,85 ^b	6,562	52	39,35 ^c	7,722	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	3229	62,02 ^a	8,638	632	59,27 ^b	10,149	52	56,21 ^c	11,254	0.001
Madde Bağımlılığı	3229	9,52 ^a	1,786	632	9,19 ^b	2,261	52	9,08 ^b	1,500	0.007
Akademik Başarı	3229	50,73 ^a	5,323	632	48,45 ^b	7,014	52	45,46 ^c	8,279	0.001
ÖzYeterlilikToplamPuan	3229	167,42 ^a	16,754	632	160,21 ^b	21,152	52	150,50 ^c	23,029	0.001

Tablo 8: Öğrencilerin yakın arkadaşı olma durumuna göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	Olan			Olmayan			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	3425	43,48	5,793	488	42,02	6,836	0.006
Kişiler Arası İlişkiler	3425	62,34	9,131	488	60,60	9,530	0.001
Madde Bağımlılığı Potansiyeli	3425	9,46	1,873	488	9,07	2,469	0.019
Akademik Başarı	3425	50,24	5,732	488	48,09	8,472	0.001
Öz Yeterlilik Toplam Puan	3425	166,75	18,122	488	162,16	20,684	0.001

Tablo 9: Öğrencilerin anne-baba ilişkilerine göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	İyi			Orta			Kötü			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	3146	43,99 ^a	5,413	671	42,13 ^b	7,008	96	40,32 ^c	7,103	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	3146	62,04 ^a	8,600	671	59,54 ^b	10,751	96	57,45 ^c	10,881	0.001
Madde Bağımlılığı	3146	9,49 ^a	1,855	671	9,25 ^b	2,113	96	9,16 ^b	2,210	0.003
Akademik Başarı	3146	50,62 ^a	5,465	671	48,75 ^b	7,246	96	47,23 ^b	7,369	0.001
ÖzYeterlilikToplamPuan	3146	167,29 ^a	16,883	671	160,44 ^b	21,870	96	156,66 ^c	22,904	0.001

Tablo 10: Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeyine göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Koruyucu Sağlık			Kişiler Arası İlişkiler			Madde Bağımlılığı Potansiyeli			Akademik Başarı			ÖzYeterlilik Toplam Puan		
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD
O. Y. Bilmiyor	106	42,55	6,435	106	58,99 ^a	10,902	106	8,70 ^a	2,821	106	47,73 ^a	7,799	106	160,80 ^a	21,345
O.Y. Biliyor	186	44,74	6,087	186	61,26	9,698	186	9,24 ^{ab}	2,235	186	49,18 ^{ab}	6,980	186	164,87	19,521
İlkokul	1456	44,83	5,688	1456	61,48	8,961	1456	9,52 ^b	1,769	1456	50,22 ^b	5,704	1456	165,79	17,675
Ortaokul	934	45,49	6,037	934	61,06	9,395	934	9,37 ^b	2,005	934	50,29 ^b	5,744	934	165,62	18,541
Lise	828	47,93	5,465	828	62,05 ^b	8,241	828	9,52 ^b	1,767	828	50,65 ^b	5,114	828	167,05 ^b	16,556
Üniversite	403	47,64	6,246	403	62,62	9,768	403	9,59 ^b	1,676	403	50,35 ^b	5,914	403	167,30	20,147
P		0.050			0.038			0.001			0.001			0.050	

Tablo 11: Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyine göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

	Koruyucu Sağlık			Kişiler Arası İlişkiler			Madde Bağımlılığı Potansiyeli			Akademik Başarı			ÖzYeterlilik Toplam Puan		
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD
O. Y. Bilmiyor	48	42,70	7,895	48	58,71	11,430	48	7,89 ^a	3,439	48	48,39 ^a	7,758	48	164,29 ^a	19,069
O.Y. Biliyor	276	42,83	6,169	276	60,46	10,579	276	9,27 ^b	2,210	276	48,81 ^b	7,491	276	162,94 ^a	21,660
İlkokul	973	43,08	6,030	973	60,99	9,125	973	9,46 ^b	1,904	973	49,85 ^b	6,221	973	164,64 ^a	18,405
Ortaokul	927	43,38	6,021	927	61,12	9,496	927	9,43 ^b	1,910	927	49,87 ^b	5,954	927	164,75 ^a	19,393
Lise	1175	43,94	5,521	1175	62,03	8,629	1175	9,51 ^b	1,783	1175	50,81 ^c	5,207	1175	167,53 ^b	16,837
Üniversite	514	43,97	5,523	514	62,31	8,841	514	9,59 ^b	1,675	514	50,62 ^c	5,403	514	165,71 ^{ab}	17,451
P	0.030			0.031			0.001			0.001			0.011		

Tablo 12: Ailenin ekonomik durumuna göre ortaokul öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının karşılaştırılması

Ölçeğin Alt Boyutları	İyi			Orta			Kötü			P
	N	Mean	SD	N	Mean	SD	N	Mean	SD	
Koruyucu Sağlık	1780	43,93 ^a	5,615	2041	42,98 ^b	5,955	92	42,29 ^b	7,741	0.001
Kişiler Arası İlişkiler	1780	62,74 ^a	8,806	2041	61,08 ^b	9,249	92	60,61 ^c	10,851	0.001
Madde Bağımlılığı	1780	9,51 ^a	1,856	2041	9,47 ^b	1,898	92	9,45 ^b	1,764	0.003
Akademik Başarı	1780	50,54 ^a	5,610	2041	49,82 ^b	6,102	92	48,90 ^b	7,010	0.001
ÖzYeterlilikToplamPuan	1780	167,99 ^a	16,940	2041	164,61 ^b	18,922	92	162,14 ^b	23,751	0.001

SONUÇ

Araştırmanın sonucunda çalışmaya katılan öğrencilerin öz-yeterlilik ölçeği dört alt boyut puanı ve toplam puanın,

- ▶ cinsiyete,
- ▶ okul başarısına,
- ▶ sağlıklı olma durumuna,
- ▶ arkadaşlık ilişkilerinin iyi olması ve yakın arkadaş varlığına,
- ▶ sosyal aktivitelere ve spor faaliyetlerine katılım durumuna,
- ▶ anne-baba ile ilişkilerinin iyi olmasına,
- ▶ anne-babanın eğitim düzeyine
- ▶ ailenin ekonomik durumuna

bağlı olarak anlamlı düzeyde arttığı belirlenmiştir.

Bu Sonuçlar Doėrultusunda

Öğrencilerin öz-yeterliliklerini artırmak için programlar geliştirilmesi ve bu programların başta okul sağlığı hemşireleri olmak üzere sağlık profesyonelleri, öğretmenler ve aileler ile işbirliği halinde yürütölmesine dikkat edilmelidir.

Öğrencilerin sanat, spor ve sosyal faaliyetlere yönlendirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Aktürk, Ü., Aylaz, R. (2013). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerin öz yeterlilik düzeyleri. *DEUHYO ED* 2013, 6(4),177-183.
2. Aksayan, S., Gözümlü, S. (1998). Olumlu sağlık davranışlarının başlatılması ve sürdürülmesinde öz-etkililik algısının önemi, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2 (1), 35-42.
3. Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavior change. *Psychological Review*, 84(2):191–215.
4. Bandura A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American Psychologist*, 44(9):1175–1184.
5. Bandura, A. (1997). *Self –Efficacy The Exercise of Control*, (Eighth printing). W.H.Freeman and Company New York, Printed in the United States of America.
6. Bandura, A., Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C. & Regalia, C. (2001). Sociocognitive self-regulatory mechanisms governing transgressive behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80, 125–135
7. Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Pastorelli, C., Cervone, D. (2004). The contribution of self-efficacy beliefs to psychosocial outcomes in adolescence: Predicting beyond global dispositional tendencies. *Personality and Individual Differences*, 37,751–763.
8. Coleman, K. P. (2003). Perception of parent-child attachment, social self-efficacy and peer relationships in middle childhood. *Infant and Child Development*, 12, 305-397.
9. Graham, M. V., Uphold, C. R. (1992). Health perceptions and behaviours of schoolaged boys and girls, *Journal of Community Health Nursing*, 9 (2): 77- 86.
10. Greve, W., Anderson, A. & Krampen, G. (2001). Self-Efficacy and externality in adolescence: Theoretical conceptions and measurement in New Zealand and German secondary school students. *An International Journal of Theory and Research*, 1(4), 321–344.
11. Hofstetter, C. R., Zuniga, S. & Dozier, D. M. (2001). Media self-efficacy: validation of a new concept. *Mass Communication & Society*, 4(1), 61–76.
12. Kiser, M. D. (2008). Developmental Students Sources of Self-Efficacy and the University Academic Support Program Impact. Unpublish Dissertation. Texas Tech University. Texas.

KAYNAKLAR

13. Long, J. D., Stevens, K. R., (2004). Using technology to promote self-efficacy for healthy eating in adolescents. *Journal Nursing Scholarship*. 36:134-139.
14. Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B. & Schwarzer, R. (2005). General self-efficacy in various domains of human functioning: Evidence from five countries. *International Journal of Psychology*, 40 (2), 80–89.
15. Muris, P. (2002). Relationships between self-efficacy and symptoms of anxiety disorders and depression in a normal adolescent sample. *Personality and Individual Differences*, 32, 337–348.
16. Ryan, J.G., Dwewaltowski, D. (2002). Comparing the relationships between different types of self- efficacy and phsical activity in youth. *Health and Behavior*, 29:491.
17. Öztürk, F., Şahin, S. K. (2007). Spor yapan ve yapmayan 9–13 yaş grubu bireylerin sosyal yetkinlik beklentisi puanlarının karşılaştırılması. *İlköğretim Online*. 6(3), 469–479.
18. Scholz, U., Gutierrez-Dona, B., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is general self-efficacy a universal construct? psychometric findings from 25 countries. *European Journal of Psychological Assessment*, 18, 242–251.
19. Suldo, S. M., & Shaffer, E. J. (2007). Evaluation of the selfefficacy questionnaire for children in two samples of American adolescents. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 25, 341–355.
20. Vardarlı, G. (2005). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Yordanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
21. Yardımcı, F., & Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinin öz-yeterlik düzeylerinin ve etkileyen değişkenlerin incelenmesi. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi* 27(2): 19-33.
22. Yardımcı, F., Başbakkal, Z. (2011). Ortaokul Öz-Yeterlilik Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11(4): 321-326.
23. Yardımcı, F., Başbakkal, Z. (2011). İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öz-yeterlilik ilişkisinin incelenmesi. *Turkiye Klinikleri J Pediatr*, 18(3):157-66.
24. Zimmerman, B. J. & Cleary, T. J. (2006). Adolescents' Development of Personal Agency. The Role of Self-Efficacy Beliefs and Self-Regulatory Skill. In F. Pajares & T. Urdan (Eds.). *Self-Efficacy Beliefs of Adolescents* (pp.45–69). Information Age Publishing

**İLGİNİZ İÇİN ÇOK
TEŞEKKÜR EDERİM**

